

Crumlin-Pedersen, Ole

Czy odpowiednik jednostki dunajeckiej?

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/3, 595-597

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CZY ODPOWIEDNIK JEDNOSTKI DUNAJECKIEJ? *

Dla rozważań i dyskusji nad przypuszczalnym pochodzeniem łodzi budowanej z klepek od dłubanki nieodparcie konieczne jest uzyskanie szczegółowych opisów, jakich sposobów i środków używano czy używa się współcześnie w celu przewyciężenia naturalnych ograniczeń w rozmiarach pojedynczego pnia, wziętego do sporządzenia dłubanki, aby uzyskać jednostkę odpowiednio mocną i zarazem o dużej wyporności.

Dobrego przykładu tego rodzaju opisu dostarczył M. L. Boczar w swoim artykule o tratwach składających się z dłubanek, używanych na Dunajcu w Polsce. Opis zawarty w artykule *Jednostka spływu na przelomie Dunajca*¹ może być pomocny w badaniu i identyfikacji dłubanek znalezionych w znacznej liczbie przez archeologów w większości krajów europejskich. Gdy go czytałem, przyszło mi od razu na myśl szczególnie jedno ze skandynawskich znalezisk, mianowicie — w Skatamark.

Opis jednostki dunajeckiej może stanowić klucz do zrozumienia znaleziska w północnej Szwecji w Skatamark, opublikowanego — ale ostatecznie nie zidentyfikowanego — przez Gunnara Ulleniusa w artykule *Ekstock eller båtflotte? (Dłubanki czy tratwa złożona z łodzi?)* w roczniku „Norrbotten” za lata 1932—1933, wydanym w 1933 r. w Lulei.

W 1932 r. w Skatamark nad rzeką Lulea, na terenie o wymiarach 25×15 m, odkryto w trakcie prac wykopaliskowych nie mniej niż 6 dłubanek wyłobionych z pni sosnowych i świerkowych; wszystkie leżały dnem do góry. Konstrukcja wszystkich dłubanek była bardzo podobna; w podciętej z jednej strony części pnia (w partii dziobowej) każda ma wyrobiony duży otwór, równoległy do dna. Drugi koniec pnia, obcięty prostopadłe do dna, ma przekrój prostokąta (partia rufowa). Jeśli chodzi o wymiary, to przy szerokości zaledwie 27—35 cm, 3 najlepiej zachowane dłubanki wykazują długość 5,40 m, 3,90 m i 3,56 m. Wszystkie też obrabione są tylko z grubsza, ich przekroje zaś mają kształt regularnych czworoboków. W otworze w dziobnicy największej z dłubanek znaleziono osadzony drąg długości 1,80 m; zachował on swoją normalną pozycję. W bezpośrednim sąsiedztwie znaleziono część pióra prymitywnego wiosła. W celu lepszego zorientowania czytelników co do ogólnego wyglądu znaleziska, do niniejszej notatki dołączono reprodukcję jednego z rysunków Ulleniusa, opublikowanych w „Norrbotten”.

* Autor, wybitny duński badacz historii szkutnictwa, kustosz działu szkutnictwa Muzeum Narodowego w Kopenhadze, zamieścił takie same uwagi pt. *Parallel to Dunajec Craft?* w „The Mariner's Mirror”, nr 1/1967, s. 31. Por. też informację *Wizyta w Polsce duńskiego badacza szkutnictwa* w nrze 3/1965, s. 482 „Kwartalnika”.

¹ „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 3/1966, ss. 249—257; „The Mariner's Mirror”, nr 3/1966, ss. 211—222.

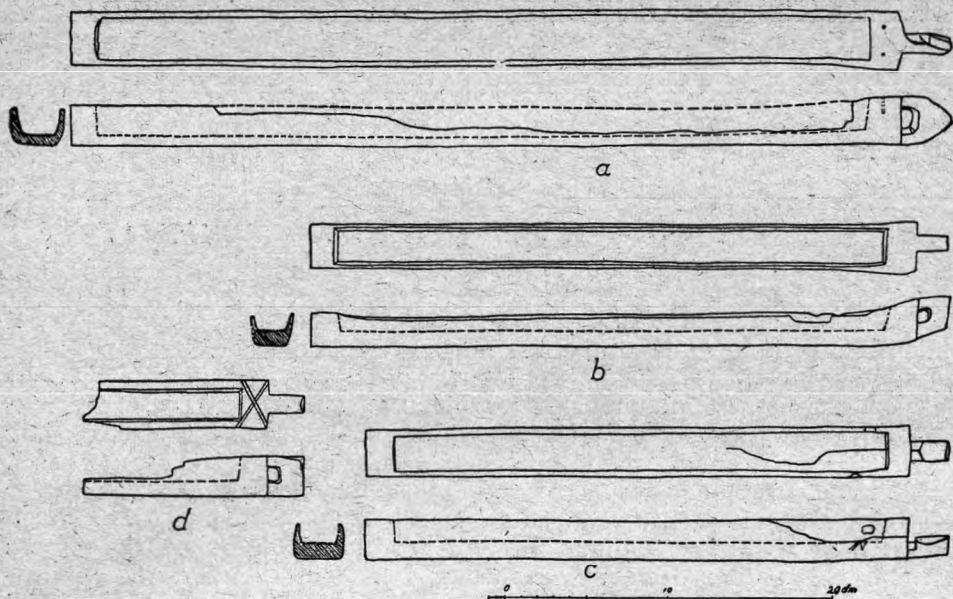

Рис. 1. Зналезишко в Skatamark. Дłубанки нр 1(a), 5(b), 2(c), и 4(d). Рисунок з публикации Gunnara Ulleniуса в „Norrbotten”

Рис. 1. Скатамаркская находка. Однодеревки, обозначенные номерами 1, 5, 2 и 4 (рисунок из статьи Гуннара Уллениуса в журнале „Норрботтен”)

Fig. 1. The find from Skatamark. Dug-outs No. 1, 5, 2 and 4. After Gunnar Ullenius, „Norrbotten”

Gunnar Ullenius, który dokonał odkrycia, pozostawił problem otwarty: czy w znaleziisku w Skatamark mamy do czynienia z jedną tratwą złożoną z większej liczby połączonych ze sobą dłубанек, czy też z kilkoma jednostkami, w których dłубанки były połączone między sobą parami? Powrót do badań nad znaleziiskiem w Skatamark w świetle opisu jednostki dunajeckiej, ogłoszonego przez M. L. Boczara, może doprowadzić do rozwiązania tego problemu i odpowiedzi na postawione pytanie. Badania takie mogłyby nas również upewnić, czy znaleziisko w Skatamark nie stanowi przypadkiem wiernego odpowiednika jednostki dunajeckiej, co silnie sugeruje jej opis.

К ВОПРОСУ АНАЛОГИИ ШВЕДСКОЙ ОДНОДЕРЕВКИ ДУНАЕЦКОМУ ЧЕЛНУ

Предметом рассуждений автора являются проблемы, изложенные в статье Мечислава Бочара *Средства водного транспорта в долине прорыва р. Дунаец*, опубликованной в номере 3/1966 журналов „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” и „The Mariner’s Mirror”. Автор считает эту статью ценным вкладом в литературу об однодеревках и способах использования их, а также в дискуссию по вопросам предполагаемого происхождения челна, сделанного из досок от однодеревки. Описание челнов, которое Бочар дал в своей статье, может быть полезным для исследования и идентификации однодеревок, выкопанных археологами во многих странах Европы.

Автор подчеркивает, что сведения о челнах, описанных Бочаром, в частности проли-

вают новый свет на находку в Скатамарке на берегах реки Луле-Эльв в северной части Швеции. Произведенными там в 1932 г. раскопками было обнаружено 6 однодеревок, выдолбленных из сосновых и еловых бревен. Эту находку описал Гуннар Уллениус в статье *Ekstock eller båtflotte ? (Однодеревки или плот ?)*, напечатанной в ежегоднике „Norrbottnen”, 1932—1933 (Лүлео, 1933), но он оставил этот вопрос открытым. Исследование заново скатамаркской находки в свете описания однодеревки, применяемой в долине прорыва реки Дунайца, могло бы, по мнению автора, разрешить вопрос, поставленный Уллениусом, и быть может подтвердило бы предположение автора относительно аналогии между обнаруженными в Скатамарке однодеревками и дунаецкими челнами. В пользу предполагаемой аналогии говорит сравнение данных, содержащихся в статьях Уллениуса и Бочара.

PARALLEL TO DUNAJEC CRAFT?

For the discussion of a possible development of the plank-build boat from the dug-out it is absolutely necessary to have detailed descriptions of ways and means utilized in recent time to overcome the natural limitations of the size of the single log used for the dug-out in establishing crafts of good carrying capacity.

A good example of this is provided by M. L. Boczar in his article about the dug-out-rafts of the river Dunajec in Poland („Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, No. 3/1966, p. 249—257; „The Mariner’s Mirror”, No. 3/1966, p. 211—222), and this description may give the clue to the understanding of a find from Skatamark in North Sweden, published in the yearbook „Norrbottnen”, 1932—1933 (Lulea 1933) by Gunnar Ullenius: *Ekstock eller båtflotte? (Dug-out or boat-raft?)*. Within an area of 25 m × 15 m no less than six dug-outs of pine-wood and spruce were found. The dug-outs were only 27—35 cm broad compared with the length 5.40 m, 3.90 m, and 3.56 m of the three best preserved.

The excavator left the question open whether the Skatamark find represents a boat-raft or a number of outrigger canoes. Renewed investigations in this find in the light of Boczar’s description of the Dunajec craft may answer the question and tell us if the Skatamark find represents a true parallel to this as is strongly indicated by the description.